

R E D N I N G S M U S E E T

Stenbjerg

*Stenbjerg omkring 1920.
Redningsstationen ligger
midt i byen.*

I 15- og 1600-årene hærgede sandflugten Thy. Et mange kilometer bredt bælte langs kysten dækkedes af flyvesand, og bønderne blev fordrevet mod øst. Det er nemt at forestille sig hvilke problemer det medførte, når en stadig større befolkning måtte klare sig på stadig mindre jord.

Derfor opstod der en bevægelse den modsatte vej. Nogle af de jordløse drog mod vest og slog sig ned midt i sandflugtsområdet for at ernære sig ved havfiskeri kombineret med det sparsomme jordbrug, som klitten kunne kaste af sig.

Stenbjergs nøjagtige alder kendes ikke, men det vides, at bebyggelsen går tilbage til slutningen af 1600-tallet.

Omkring år 1800 omfattede Stenbjerg 19 huse med i alt 86 beboere. Små hundrede år senere var befolkningstallet steget til 261. I 1924 havde 50 af byens 84 husstande

fiskeri som det bærende erhverv. 11 familier ernærede sig ved jordbrug, mens de resterende især var arbejdsmænd og enker.

Fiskere fra Stenbjerg.

Stenbjerg landingsplads

Udsnit af forarbejderne til Videnskabernes Selskabs kort fra 1789.

Det første hus ved Stenbjerg Landingsplads var et pakhus, som blev anvendt i forbindelse med skudehandelen på Norge. Det fremgår af et forarbejde til Videnskabernes Selskabs kort fra 1789.

Pakhuset fungerede som magasin for de varer, som Stenbjergs eneste hjemmehørende sandskude, Sct. Anna, fragtede til Kristianssand. I 1798 gjorde Sct. Anna 3 rejser, og ligesom for de andre skuder på Thykysten har lasten bestået af byg, havre, ærter og rug samt flæsk, kød og smør. Måske har der også været levende fjerkræ, lærred, dynevår og hjemmestrikkede trøjer med. Returlasten bestod oftest af træ, jern, kakkellovne, grydevarer, kalk og sten.

I begyndelsen fiskedes udelukkende med krogliner, og da agning af krogene var et familiearbejde, som foregik i fiskernes hjem, var der ikke det store behov for redskabs-huse ved stranden. Men omkring år 1900 vandt motorbådene indpas og med dem andre fiskemetoder. Man begyndte at fiske med garn, trawl og snurrevod, og der blev nu et langt større behov for at kunne opbevare og

vedligeholde redskaberne under tag på landingspladsen. Redskabshusene blev bygget af fiskerne selv, og i mange tilfælde af cementsten støbt på stedet. Husene er bygget i simple konstruktioner og materialer, som bærer tilfældighedens præg, og ofte er vinduer og døre genbrug fra nedrevne bygninger.

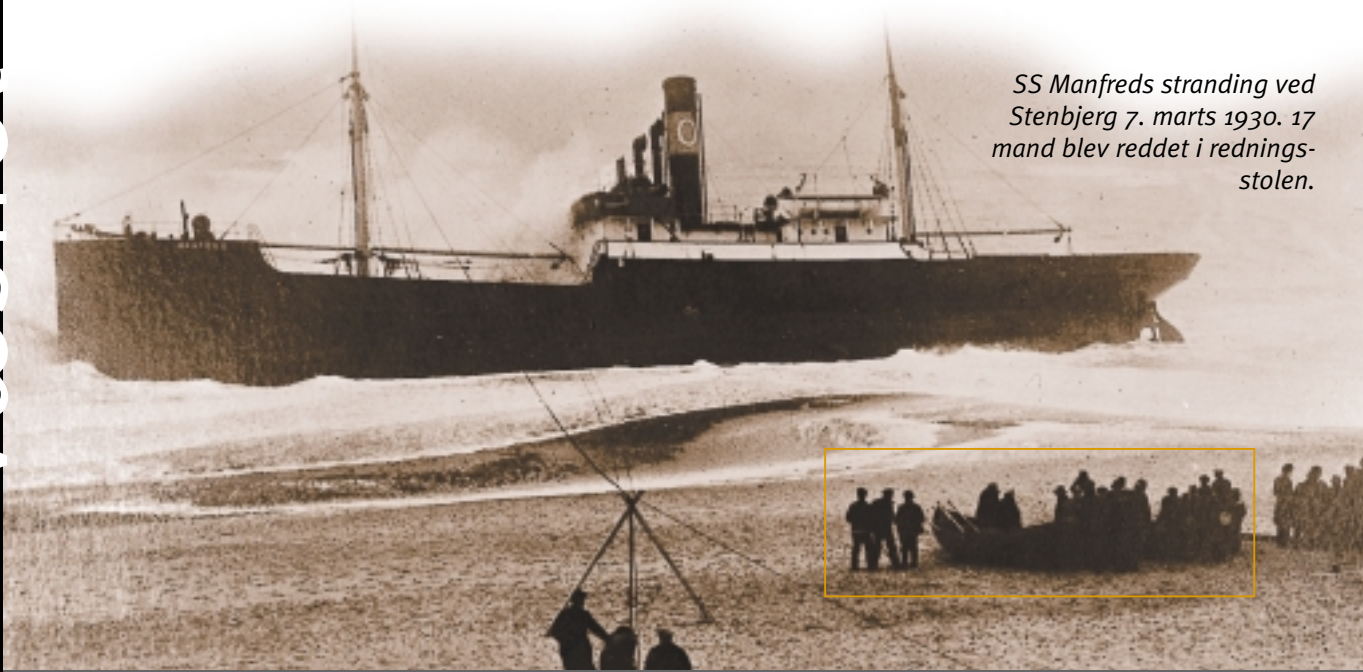
Da kutterfiskeriet stoppede i 1972, ophørte også fiskernes interesse i at vedligeholde husene. På privat initiativ stiftedes derfor Foreningen til bevarelse af Stenbjerg Landingsplads. Foreningen har siden været ansvarlig for vedligeholdelsen af landingspladsens huse, et arbejde som for en stor del er finansieret ved indtægterne fra de årlige Stenbjergdage. En nylig undersøgelse har dog vist, at der var ophobet et stort behov for en gennemgribende istandsættelse af husene.

Hertil er der blandt andet ydet et meget stort beløb fra A.P. Møller og hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene formål, og arbejdet er afsluttet i efteråret 2000.

De tre sidste kuttere, Arken, Sara og Niels Juel på stranden omkring 1970.

SS Manfreds strandning ved Stenbjerg 7. marts 1930. 17 mand blev reddet i redningsstolen.

Det nørrejske Redningsvæsen blev oprettet i 1852, og der blev da opført 21 redningsstationer langs den jyske vestkyst. Den stærke strøm, de hyppige storme og revlerne fik mange skibe til at strande, og selv når strandingerne skete ganske tæt på kysten, var de skibbrudne sjældent i stand til at komme helskindet i land ved egen hjælp.

Hovedinitiativtageren til redningsvæsnet var sandflugtskommisær C.B.Claudi. I sin tilværelse på Vestkysten havde han oplevet mange strandinger, heriblandt to af de mest katastrofale, da de engelske linieskibe Sct. George

og Defence strandede ved Thorsminde i 1811. Kun 17 mennesker overlevede - mens 1230 omkom.

Claudi rejste til England for at studere den allerede eksisterende redningstjeneste der, og da han kom hjem lavede han en plan for hele Vestkystens forsyning med redningsstationer med specielt udstyrede både og raketapparater. Planen blev forelagt for regeringen, som i 1850 ansatte Claudius til at etablere og organisere redningsvæsnet. Antallet af redningsstationer øgedes gradvist indtil 1924, hvor det samlede antal var 63. Herefter faldt antallet i takt med redningsbådenes større rækkevidde.

Stenbjerg redningsstation

Mandskabet ved redningsstationen i 1906. Yderst til højre står stationens første opsynsmand, Jørgen Jensen.

Den 21. november 1893 druknede 48 fiskere fra fiskerlejer i Thy, hvilket nok var en medvirkende årsag til, at Stenbjerg i 1894 fik en redningsstation. Bådhuset opførtes midt i byen ved den nuværende Kirkevej overfor Sømærkevej. Placeringen var velvalgt, for her lå det i et vejknudepunkt og samtidig midt blandt de huse, hvorfra redningsfolkene skulle alarmeres.

Redningsbåden ankom nybygget fra Orlogsværftet i København. Det var en båd af samme type som den, der står i redningshuset i dag. Det var en 1800 kg tung robåd med mulighed for sejlføring. Båden var bygget i lærk på eg. Den var selvlæsende og synkefri – men ikke kæntringssikker, da det ville have gjort den for tung at manøvrere og transportere på land. Stationen blev desuden udstyret med raketapparat.

Et mandskab blev udnævnt. Det bestod af en opsynsmand og 12 bådsmænd. Det første hold fortsatte uændret frem til 1912, og det er dem, der ses på billedet fra en øvelse i sommeren 1906. Staten stod for udnævnelser, men indstilling til bådmandstillinger blev foretaget af opsynsmanden. Der var tale om et æreshverv, og ofte lod man ved udnævnelser søn følge fader. Desuden kastede det en lille, men sikker indtægt af sig. De 12 bådsmænd valgte selv en bådformand iblandt sig.

Da materiellet ankom, blev det pakket ud, forklaret af folk fra redningsvæsnet og afprøvet. Den 4. september 1894 blev den første raket kastet på en *"...plads nord for bådhuset fri for de omliggende våningshuse ... under 23 graders elevation mod vinden 3 streger ind og*

udfør med stor kraft. Rakettens gang var regelmæssig og uden afvigelse, og den tilbagelagte afstand forefandtes at være 460 alen...".

Båden blev første gang sat i vandet den 14. september.

Den var "*... meget let på søen ... og fuldkommen til vor tilfredshed.*"

Allerede den 25. september 1896 kæntrede båden under en øvelse – på første revle, 20 favne fra land. Det endte godt, og det skulle vise sig at blive Stenbjerg Redningsstations eneste uheld. Halvdelen af mandskabet kom under båden, og en af dem fortalte siden , at han

var blevet trukket ud ved skægget, mens en anden havde fået sin fod fast i en åregaffel.

" Redningsbælternes hensigtsmæssighed bekræftede sig fuldtud ", skrev opsynsmanden i protokollen.

I de følgende år fulgte så de egentlige redningsaktioner. I alt er der fra Stenbjerg Redningsstation reddet 121 personer ved 10 større redningsaktioner.

Hertil kommer redningsaktioner for stedets fartøjer, hvor der er reddet 19 fiskere.

Stationens første og eneste motorredningsbåd. I tjeneste ved Stenbjerg fra 1965 til 1972.

Det følgende er et uddrag fra redningsprotokollen:

År 1897 den 30. marts kl. 6.30 eftermiddag blev der meldt fra Lodbjerg Fyr, at et skib nærmede sig land og kunne næppe klare Hanstholm. Mandskabet og transporthestene var ved stationen efter foregående møde, men da skibet kom nærmere land, og vi så, at det ikke kunne klare Vorupør, lod jeg raketapparaterne og båd sætte i bevægelse klokken 7. Da vi kom til strandingsstedet var Vorupør redningsapparater til stede; der var afskudt 4 raketter og opnået forbindelse agter over skibet; men mandskabet kunne ikke gå til vejs for at få fat på linen. Vi opstillede da stativet og udkastede en raket, som faldt i forrigningen, men heller ikke den kunne folkene klare sig, hvorfor vi atter udkastede en, som faldt midtskibs, og som mandskabet halede stjærtblokken ud i. – Det bemærkes, at stjærtblokken og udhalerlinen var klar fra Vorupør, hvorfor vi benyttede samme, som skibsfolkene udhalede og fastgjorde. Derefter udhalede vi i fællesskab 3 tons trossen, som fastgjordes ombord og derefter redningsstolen. – Kl. 8.30 havde vi alt klart til, at mandskabet kunne gå i land, men det varede længe for hver, der kom, formodentlig på grund af, at de var for udmattede.

Mens bjærgningen foregik, gik kaptajnen og en mand tabt. Klokken 10 var den sidste mand i land, i alt 7 mand. – Skibets stilling var tværs under brændingen; det overskylledes stadig af søerne og stod omtrent 100 favne fra land. Da der ikke var mere at gøre ved bjærgningen af mandskabet, gik vi op på stranden, samlede vort materiel, forspændte hestene for båd og raketapparaterne og kom tilbage til stationen Kl. 12, og alt materiel blev stillet på plads til brug på ny. Skibets navn var barkskib Sela af Grimstad, Kaptajn Christiansen, drægtighed 327 tons, kommende fra hjemstedet og bestemt for Hull, ladet med tømmer. Grund til strandingen: Storm og forrevne sejl. – Under bjærgningen blev der forbrugt 5 strandingslys, og en raketline gik tabt. – Skibets afstand fra stationen var ca. $\frac{3}{4}$ mil i nordlig retning.

I anledning af denne redningsforsøg har jeg tilladt mig at føre til udgift:

Dagsbetaling til 12 mand a' 9 Kr til hver	Kr	108,00
Opsynsmandens diæter ved samme a' 9 Kr	-	9,00
For 5 par transportheste a' 12 Kr pr par	-	60,00
Summa	Kr	177,00

Redningsstationen Stenbjerg den 30. marts 1897

Jørgen Jensen
Opsynsmand

Fra slutningen af 1920'erne blev egentlige strandinger sjældnere langs hele vestkysten. Det kom på tale at nedlægge redningsstationen i Stenbjerg, men i stedet endes man om af hensyn til fiskeriet at opføre et nyt redningshus ved landingspladsen, sådan at båden først og fremmest blev gjort til fiskernes redningsbåd. Det nye redningshus blev indviet den 3. september 1931. Først i 1965 fik Stenbjerg motorredningsbåd, idet man arvede den gamle fra Klitmøller. I 1969 havde stationen sin sidste aktion, og i 1972 var båden i vandet for sidste gang.

*Forsidefoto:
Redningsøvelse
i Stenbjerg,
formentlig
sommere 1906.*

*Det "nye" red-
ningshus fra 1931
ved landings-
pladsen, hvor
museet har til
huse.*

Redningsmuseet Stenbjerg hører hjemme i redningshuset ved Stenbjerg Landingsplads i Thy. Redningshuset er bygningsfredet som et typisk eksempel på redningshuse opført i perioden fra århundredskiftet og frem til Anden Verdenskrig.

Huset ejes og vedligeholdes af Skov- og Naturstyrelsen ved Thy Statsskovdistrikt.

Den udstillede redningsbåd er oprindeligt bygget til Thyborøn i 1892 og har siden gjort tjeneste i

Thorupstrand. Den er af samme type, som Stenbjergs første redningsbåd. På sigt vil denne båd blive udskiftet med motorredningsbåden, som ses på billedet side 6. Det øvrige udstillede inventar har alt sammen været i brug ved Stenbjerg Redningsstation.

Udstillingen er indrettet i samarbejde mellem Foreningen til bevarelse af Stenbjerg Landingsplads, Museet for Thy og Vester Hanherred og Thy Statsskovdistrikt.

Udstillingen er åben i påsken, samt

hver dag fra pinse til 1. september i tidsrummet fra klokken 10 til 17. Der betales entré på pladsen.

Forevisninger for grupper kan arrangeres ved henvendelse til Per Nissen, tlf. 97 93 82 28.

Nærværende folder er udarbejdet af Skov- og Naturstyrelsen, Thy Statsskovdistrikt i samarbejde med Museet for Thy og Vester Hanherred og Foreningen til bevarelse af Stenbjerg Landingsplads.

Skov- og Naturstyrelsen

der hører under Miljø- og Energiministeriet, forvalter naturarealer over hele landet, og driften heraf tilgodeser både friluftsmål, produktionshensyn og beskyttelse af natur- og kulturværdier.

Skov- og Naturstyrelsen
Thy Statsskovdistrikt
Søholtvej 6 · 7700 Thisted
Tlf. 97 97 70 88
www.sns.dk

